

دانشگاه امام صادق (علیه السلام)

دانشکده معارف اسلامی و علوم سیاسی

پایان نامه دوره کارشناسی ارشد علوم سیاسی (گرایش اندیشه سیاسی)

**نقد و بررسی تطبیقی نظریه آرمانشهر فارابی با اندیشه
حکومت شیعی در زمان غیبت**

پروفسور فرامرز تقی لوی

۱۳۸۳ / ۴ / ۳۰

رتال جامع علوم انسانی

استاد راهنما:

دکتر فرشاد شریعت

استاد مشاور:

دکتر جلال درخشه

۶۱۳۶۵

تابستان ۱۳۸۲

بر اساس اطلاع از این علمی ایران
موسسه تخصصی

چکیده:

پژوهش حاضر در پی کالبد شکافی تاریخی در صدر اسلام و یکی از مباحث مهم گفتمان اسلام سیاسی است. این پژوهش بر اساس شواهد تاریخی در زمینه سیره پیامبر (ﷺ) و امامان شیعه (علیهم السلام) بر آن است تا نشان دهد که چرا و چگونه الگوی مدینه فاضله فارابی در کتاب «آراء اهل المدینه الفاضله» در عین همخوانی با مدینه فاضله افلاطون در کتاب جمهوری، با متن سیاست در اسلام ناسازگار است. این پایان نامه نشان می دهد که الگوی مدینه فاضله فارابی با الهام از شهر آرمانی افلاطون، بر اساس نظامی سلسله مراتبی و انداموار شکل گرفته است که در قالب آن پیامبر (ﷺ) و امام شیعیان (علیهم السلام) به جای فیلسوف شاه افلاطونی نشانده شده اند.

این در حالیست که فیلسوف شاه افلاطونی در جایگاه حاکم با عقل انحصاری خطاناپذیر به تصویر کشیده می شود که چنین تصویری با واقعیت حکومت در زمان پیامبر (ﷺ) و امامان شیعه (علیهم السلام) ناسازگار به نظر می رسد و علاوه بر آن در وضع حکومت شیعه در زمان غیبت امام معصوم (علیه السلام) با بحران مواجه می شود. روشن است که در این صورت باب حکومت شیعی (اسلامی) تا ظهور عقل خطا ناپذیر بسته خواهد بود و برقراری حکومت و فرایند سیاست و قضاوت منوط به وجود فردی با عقل خطاناپذیر و معصوم خواهد بود. این در حالیست که بر اساس شواهد به دست آمده معلوم می شود که حتی در زمان حضور پیامبر و امام معصوم (علیهم السلام) سازوکار سیاست و قضاوت بر اساس عقلانیت جهان شمول و شواهد عینی و معقول استوار شده است.

این پژوهش ضمن بازخوانی آراء سیاسی فارابی نشان داده است که اساساً فلسفه سیاسی فارابی بر مبنای تفکری انتزاعی و غیر تاریخی با اسلام سازماندهی شده است. بر همین اساس مراجعه به شواهد تاریخی در صدر اسلام نشان می دهد که پیامبر (ﷺ) و امامان معصوم (علیهم السلام) با وجود برخورداری از عصمت در حوزه ولایت الهی خود، در عرصه ولایت سیاسی که حوزه سیاست و قضاوت است، بر مبنای عقلانیت همگانی و شواهد عینی به سیاست و قضاوت پرداخته اند. بدین ترتیب، می توان نتیجه گرفت که در زمان غیبت نیز، وجود عقل خطاناپذیر یا فیلسوف شاه آرمانی مطابق با تصویر فارابی از رئیس اول در مدینه فاضله، از ضروریات تشکیل حکومت نیست و از این رو آراء فارابی با سیاست عملی، سیره و سنت نبوی و امامان شیعه (علیهم السلام) در صدر اسلام قابل تطبیق نیست.

واژه کلیدی: فارابی، مدینه فاضله، حکومت، اسلام، شیعه.

سجده
مجلسه ریاضه مدرسه امامیه
مهرماه

پښتونستان د علومو او انساني مطالعاتو مرکز
پرتال جامع علوم انساني

النِّبْذَةُ

هذا التَّحْقِيقُ يُعَدُّ مَنْطَقاً أَسَاسِيّاً فِي صَدْرِ إِسْلَامٍ وَ الَّذِي مُحَوَّرُهُ عُنْصَرٌ مُهِمٌّ وَ هُوَ الْإِسْلَامُ السِّيَاسِيُّ. حَيْثُ أَنَّ هَذَا التَّحْقِيقَ يَقُومُ عَلَى شَوَاهِدِ التَّارِيخِيَّةِ فِي سِيرَةِ النَّبَوِيَّةِ وَ الْأَئِمَّةِ الشَّيْعَةِ وَ هُوَ فِي صَدَدِ بَيَانٍ أَنَّ الْمَدِينَةَ الْفَاضِلَةَ لِلْفَارَابِيِّ فِي كِتَابِ «آرَاءُ أَهْلِ الْمَدِينَةِ الْفَاضِلَةِ» وَ مَنْطَبِقُ لِمَدِينَةِ الْفَاضِلَةِ لِأَفْلَاطُونٍ فِي كِتَابِ الْجُمْهُورِيِّ لَمْ يَكُنْ مَنْطَبِقاً مَعَ الْإِسْلَامِ. فِي هَذِهِ الْإِطْرُوحَةِ تَمَّ التَّحْقِيقُ عَلَى أَنَّ الْمَدِينَةَ الْفَاضِلَةَ وَ الَّتِي آلَهَتْ مِنْ الْمَدِينَةِ الْفَاضِلَةِ لِأَفْلَاطُونٍ بِنَاءً عَلَى سُلْسَلَةٍ عَنِ الْمَرَاتِبِ الَّتِي يَظْهَرُ الرَّسُولُ وَ الْأَئِمَّةِ الشَّيْعَةِ مَكَانَ فِيلَسُوفِ أَفْلَاطُونِي فِي حَيْثُ أَنَّ فِيلَسُوفَ الْأَفْلَاطُونِي فِي مَكَانَةِ الْحُكْمِ الْعَاقِلِ الَّذِي لَا يَقْبَلُ الْخَطَأَ وَ الَّذِي يَدُلُّ عَلَى أَنَّ فِي زَمَانِ الرَّسُولِ وَ الْأَئِمَّةِ الشَّيْعَةِ لَيْسَ مَنْطَبِقاً. بِالْإِضَافَةِ، أَنَّ حُكُومَةَ الشَّيْعَةِ فِي زَمَانِ الْغَيْبَةِ كَانَ تُعَانِي عَنْ أَزْمَةٍ أَثْنَاءَ غِيَابِ إِمَامِ الْمَعْصُومِ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) وَ يَكُونُ بَابُ الْحُكُومَةِ الشَّيْعَةِ مُعَلَّقَةً حَتَّى ظُهُورِ حَكِيمٍ بِعَقْلِ لَا يَقْبَلُ الْخَطَأَ. حَيْثُ أَنَّ الْحُكُومَةَ وَ إِقْرَارَهَا وَ أَعْمَالُ السِّيَاسِيَّةِ مَنْوُطٌ بِوُجُودِ فَرْدٍ يَتَحَلَّى بِعَقْلِ لَا يَقْبَلُ الْخَطَأَ وَ لَكِنْ نَحْنُ نَجِدُ أَثْنَاءَ التَّحْقِيقِ أَنَّ الْعَمَلَ السِّيَاسِيَّ وَ الْقَضَاءَ فِي زَمَانِ الرَّسُولِ وَ الْأَئِمَّةِ الشَّيْعَةِ كَانَتْ بِنَاءً عَلَى الْعَقْلِ وَ الْعَقْلَانِيَّةِ وَ الشَّمُولِيَّةِ وَ فَهْمِ الشَّامِلِ. حَيْثُ كَانَ الْحَاكِمُ وَ الْمَحْكُومُ فِي مَكَانَةِ الْمُسَاوِي. مَعَ مَرَاஜَعَاتِ التَّارِيخِ فِي صَدْرِ الْإِسْلَامِ نَجِدُ أَنَّ الرَّسُولَ وَ الْأَئِمَّةِ الشَّيْعَةِ كَانُوا يَتَحَلَّوْنَ بِالْحِكْمَةِ وَ يَعْمَلُونَ بِالسِّيَاسَةِ وَ الْقَضَاءِ مَعَ عَقْلَانِيَّةٍ وَ الشَّمُولِيَّةِ وَ مِنْ هُنَا نَحْنُ نَجِدُ أَنَّ قَرَارَ الْحُكُومَةِ فِي زَمَانِ الْغَيْبَةِ لَيْسَ مَنْوُطٌ لَوْجُودِ عَقْلِ لَا يَقْبَلُ الْخَطَأَ وَ بِهَذَا الدَّلِيلِ نَجِدُ أَنَّ آرَاءَ الْفَارَابِيِّ لَيْسَ مَنْطَبِقَةً مَعَ السِّيَاسَةِ الْعَمَلِيَّةِ مِنْ خِلَالِ السَّيْرَةِ النَّبَوِيَّةِ وَ الْأَئِمَّةِ الشَّيْعَةِ.

كَلِمَاتُ أَسَاسِيَّة: الْفَارَابِيُّ، مَدِينَةُ الْفَاضِلَةِ، الْحُكُومَةُ، الْإِسْلَامُ الشَّيْعِي.

پښتونستان د علومو او انساني مطالعاتو فرهنگي
پرتال جامع علوم انساني

سپاس و قدردانی

موفقیت‌های من در عرصه تحصیل و کسب معرفت، همه از یک سو مرهون حمایت‌های دلسوزانه و بی‌دریغ خانواده عزیزم، بویژه مادر مهربان و برادر بزرگوaram فیاض تقی‌لو، و از سویی دیگر حاصل زحماتی است که اساتید ارجمندم در راه تعلیم و تربیت اینجانب متحمل شده‌اند. برخود لازم می‌دانم که از همه آنها صمیمانه سپاسگزاری نمایم. ضمن سپاس از اساتید بزرگوaram دکتر عبدالرضا (هوشنگ) مهدوی، دکتر حسین بشیریه، دکتر سعید زیباکلام، دکتر محمد امجد، دکتر محمود سریع القلم و دکتر امیرمحمد حاج‌یوسفی که موفقیت‌های تحصیلی چندین ساله خود را مدیون تعلیم و تشویق آنها هستم، بویژه از استاد راهنمای خود دکتر فرشاد شریعت که راهنما و راهگشای من در نگارش پایان‌نامه بودند و استاد مشاورم دکتر جلال درخشه که علاوه بر کمک بی‌دریغ در زمینه پایان‌نامه، از اساتید تأثیرگذار بر روی بنده بوده‌اند و همچنین دکتر ناصر جمالزاده استاد عزیز و رئیس دانشکده که بر من منت نهاد و داوری پایان‌نامه را برعهده گرفتند، کمال امتنان و تشکر را دارم.

پرتال جامع علوم انسانی